

VNU Journal of Science: Legal Studies

Journal homepage: <https://js.vnu.edu.vn/LS>

Original Article

Law Enforcement for Guaranteeing the Rights, Interests, and Central Role of the People Under the Viewpoint of the Communist Party's XIII Congress

Le Thi Phuong Nga*

VNU School of Law, 144 Xuan Thuy, Cau Giay, Hanoi, Vietnam

Received 20 April 2022

Revised 16 June 2022; Accepted 25 June 2022

Abstract: Law enforcement is one of the basic conditions to ensure the exercise of rights and interests and promote the central role of the people according to the viewpoint identified in the political document of the 13th Congress of the Party. The author analyzes the role of law enforcement and proposes three solutions to improve the effectiveness of law enforcement of state administrative agencies in order to ensure rights, interests and promote the People's central role as the subject in Vietnam today.

Keywords: Law enforcement, right, interest, central role of the People.

* Corresponding author.

E-mail address: ngaethiphuong@gmail.com

<https://doi.org/10.25073/2588-1167/vnuls.4455>

Tổ chức thi hành pháp luật đảm bảo quyền, lợi ích, vai trò chủ thể, vị trí trung tâm của nhân dân theo quan điểm Đại hội XIII của Đảng

Lê Thị Phương Nga*

Khoa Luật, Đại học Quốc gia Hà Nội, 144 Xuân Thủy, Cầu Giấy, Hà Nội, Việt Nam

Nhận ngày 20 tháng 4 năm 2022

Chỉnh sửa ngày 16 tháng 6 năm 2022; Chấp nhận đăng ngày 25 tháng 6 năm 2022

Tóm tắt: Tổ chức thi hành pháp luật là một trong những điều kiện cơ bản để đảm bảo thực hiện quyền, lợi ích và phát huy vai trò chủ thể, vị trí trung tâm của nhân dân theo quan điểm đã được xác định trong văn kiện chính trị Đại hội XIII của Đảng. Tác giả bài viết phân tích vai trò của tổ chức thi hành pháp luật, đề xuất các giải pháp nhằm nâng cao hiệu quả tổ chức thi hành pháp luật của các cơ quan hành chính nhà nước đảm bảo quyền lợi ích và phát huy vai trò chủ thể, vị trí trung tâm của nhân dân ở Việt Nam hiện nay.

Từ khoá: Tổ chức thi hành pháp luật, quyền, lợi ích, vai trò trung tâm và chủ thể của nhân dân

Dẫn nhập

Tổ chức thi hành pháp luật là một trong những điều kiện cơ bản để đảm bảo thực hiện quyền, lợi ích và phát huy vai trò chủ thể, vị trí trung tâm của nhân dân của nhân dân theo quan điểm đã được xác định trong văn kiện chính trị Đại hội XIII của Đảng. Tổ chức thi hành pháp luật là một trong những điều kiện căn bản để hoàn thiện hệ thống pháp luật. Bài viết này trao đổi về vai trò, giải pháp chủ yếu nhằm nâng cao hiệu quả tổ chức thi hành pháp luật ở nước ta trong giai đoạn hiện nay.

1. Quan điểm bảo đảm quyền, lợi ích, vai trò chủ thể, vị trí trung tâm của nhân dân trong Nghị quyết Đại hội Đảng lần thứ XIII

Những quan điểm cơ bản về xây dựng, hoàn thiện nhà nước pháp quyền đã được tiếp tục khẳng định với nhiều điểm mới trong văn kiện

Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII. Một trong những điểm mới đó là quan điểm về bảo vệ, bảo đảm quyền, lợi ích và đề cao vai trò chủ thể, vị trí trung tâm của nhân dân trong chiến lược phát triển đất nước [1, tr. 15]. Đảng ta khẳng định con người vừa là mục tiêu, vừa là động lực của phát triển kinh tế - xã hội; về nội dung và thực hiện chính sách, pháp luật phải đảm bảo sự tham gia tích cực của người dân và các tổ chức xã hội.

Văn kiện đại hội Đảng lần thứ XIII đã xác định chiến lược hoàn thiện hệ thống pháp luật và nâng cao hiệu quả tổ chức thi hành pháp luật: “đẩy mạnh việc hoàn thiện pháp luật gắn với nâng cao hiệu lực, hiệu quả tổ chức thi hành pháp luật, xây dựng được hệ thống pháp luật thống nhất, đồng bộ, khả thi, công khai, minh bạch, ổn định, có sức cạnh tranh quốc tế lấy quyền và lợi ích hợp pháp, chính đáng của người dân là trung tâm, thúc đẩy đổi mới sáng tạo, bảo đảm yêu cầu

* Tác giả liên hệ.

Địa chỉ email: ngaethiphuong@gmail.com

<https://doi.org/10.25073/2588-1167/vnuls.4455>

phát triển bền vững kinh tế, xã hội và quốc phòng, an ninh trong điều kiện mới” [1].

Quan điểm pháp quyền dân chủ, quyền con người, vị thế, vai trò của nhân dân tiếp tục được Đảng ta khẳng định với nội dung toàn diện, thiết thực hơn: “dân biết, dân bàn, dân làm, dân kiểm tra, dân giám sát, dân thụ hưởng” [1]. Một trong những điều kiện cơ bản để người dân có thể thực hiện đầy đủ các quyền của mình trong tham gia đời sống chính trị, pháp lý, kinh tế, xã hội là đảm bảo thực hiện dân chủ - dân chủ trực tiếp, dân chủ đại diện, đặc biệt là dân chủ ở cơ sở.

Lần đầu tiên trong văn kiện chính trị của Đại hội Đảng đã xác định nhiệm vụ bảo vệ an ninh con người trên các lĩnh vực của đời sống xã hội. Đây là những đường lối chiến lược lớn của Đảng và nhà nước ta nhằm tiếp tục triển khai thực hiện các quy định trong Hiến pháp năm 2013 về quyền con người, quyền cơ bản của công dân: “thực hiện tốt chính sách xã hội, bảo đảm an sinh và phúc lợi xã hội, an ninh con người, tạo chuyển biến mạnh mẽ trong quản lý phát triển xã hội, thực hiện tiến bộ và công bằng xã hội; nâng cao chất lượng cuộc sống và hạnh phúc của nhân dân. Tiếp tục triển khai đồng bộ các giải pháp giảm nghèo đa chiều, bao trùm, bền vững. Phát triển hệ thống bảo hiểm xã hội linh hoạt, đa dạng, đa tầng, hiện đại. Bảo đảm cung cấp và nâng cao khả năng tiếp cận các dịch vụ xã hội cơ bản, nhất là đối với người nghèo, người yếu thế trong xã hội, quan tâm chăm sóc, bảo vệ sức khỏe của nhân dân” [1].

Những quan điểm của Đảng về bảo vệ, bảo đảm quyền, lợi ích, vai trò trung tâm và chủ thể của nhân dân nêu trên được tiếp cận gắn kết với nhiệm vụ chiến lược xây dựng, hoàn thiện hệ thống pháp luật và tổ chức thi hành pháp luật. Trên cả hai lĩnh vực xây dựng, hoàn thiện pháp luật và tổ chức thi hành pháp luật đều cần thiết thu hút sự tham gia của nhân dân ở tầm quốc gia và địa phương cơ sở, đây cũng chính là những điều kiện đảm bảo thiết thực cho tính hiện thực của phương châm, nguyên tắc: “dân biết, dân bàn, dân làm, dân kiểm tra, dân giám sát, dân thụ hưởng”.

2. Vai trò của tổ chức thi hành pháp luật về bảo vệ, bảo đảm quyền, lợi ích, vai trò chủ thể, vị trí trung tâm của nhân dân

2.1. Quan niệm chung về tổ chức thi hành pháp luật

Tổ chức thi hành pháp luật có nội dung rất rộng, không chỉ là việc thực hiện trực tiếp các chức năng, nhiệm vụ chính trị - pháp lý của các cơ quan nhà nước mà còn đảm bảo tính hiện thực của các quyền, lợi ích cũng như đảm bảo việc thực hiện pháp luật của các cá nhân, tổ chức.

Xét theo nghĩa rộng, tổ chức thi hành pháp luật (TCTHPL) là nhiệm vụ của tất cả các cơ quan trong bộ máy nhà nước từ trung ương đến địa phương. Các cơ quan nhà nước về lập pháp, hành pháp và tư pháp trong việc thực hiện chức năng, nhiệm vụ của mình đều có vai trò, trách nhiệm bảo vệ, bảo đảm thực hiện các quyền, lợi ích, vai trò trung tâm và chủ thể của nhân dân.

Xét theo nghĩa hẹp hơn và có sự gắn kết, liên quan trực tiếp hàng ngày, hàng giờ đến mọi cá nhân, tổ chức và trong tất cả các lĩnh vực đời sống xã hội thì tổ chức thi hành pháp luật trước hết và chủ yếu là thuộc trách nhiệm, thẩm quyền của các cơ quan hành chính nhà nước xuất phát từ đặc thù hoạt động của các cơ quan này và từ nguyên tắc tổ chức, phân công chức năng, nhiệm vụ trong bộ máy nhà nước. Trong phạm vi bài viết này, chúng tôi chỉ tập trung đề cập đến tổ chức thi hành pháp luật của các cơ quan hành chính nhà nước trong mối quan hệ với bảo đảm quyền, lợi ích và vai trò trung tâm, chủ thể của nhân dân.

Tổ chức thi hành pháp luật của các cơ quan hành chính nhà nước là các loại hình hoạt động nhằm tạo lập và thực hiện các điều kiện đảm bảo cho việc thi hành pháp luật của các cơ quan này cũng như thực hiện pháp luật của các cá nhân, tổ chức. Các hoạt động cơ bản về TCTHPL cần được thực hiện trên cơ sở pháp lý mang tính ổn định, nhất quán, toàn diện, xác định rõ ràng về trách nhiệm cá nhân, trách nhiệm cơ quan, trách nhiệm phối hợp, trách nhiệm giải trình, được kiểm soát, đánh giá theo những tiêu chí nhất

định. Đây cũng là quan điểm đạt được sự đồng thuận của giới khoa học hiện nay: “thi hành pháp luật của các cơ quan hành chính nhà nước là mọi hoạt động của các cơ quan hành chính nhà nước để hiện thực hóa các yêu cầu của pháp luật, đưa pháp luật vào cuộc sống” [2].

Tổ chức thi hành pháp luật bao gồm nhiều loại hoạt động về kỹ thuật, chuyên môn, từ xây dựng kế hoạch tổng thể, phân công trách nhiệm cá nhân, trách nhiệm phối hợp... Mục đích và yêu cầu của TCTHPL là đưa các quy định pháp luật vào thực tiễn cuộc sống, đảm bảo tính hiện thực của quyền, lợi ích cá nhân, tổ chức; cung cấp thông tin cần thiết để sửa đổi, bổ sung hệ thống văn bản pháp luật.

Trong quá trình TCTHPL, có rất nhiều hoạt động mà các cơ quan hành chính nhà nước phải thực hiện như: công khai thông tin chính sách, pháp luật, đảm bảo cho các đối tượng liên quan được biết cả về nội dung và thủ tục, cách thức thực hiện; ban hành các văn bản pháp luật hướng dẫn thi hành; giải thích pháp luật, đào tạo, tập huấn cán bộ làm nhiệm vụ TCTHPL, kiểm tra, thanh tra, theo dõi, giám sát, tổng kết, đánh giá việc thi hành pháp luật. TCTHPL còn cần được đảm bảo bởi các điều kiện như cơ sở vật chất, công nghệ, kỹ thuật, nguồn nhân lực, nguồn lực tài chính v.v...

Nội dung của tổ chức thi hành pháp luật bao gồm một chuỗi các hoạt động kế tiếp nhau, quan hệ phụ thuộc lẫn nhau, hoạt động trước là tiền đề, là điều kiện quyết định cho hoạt động sau. Về tổng thể, nội dung tổ chức thi hành pháp luật bao gồm các hoạt động sau:

- Xây dựng chương trình, kế hoạch thi hành văn bản pháp luật
- Phổ biến chương trình, kế hoạch thi hành văn bản pháp luật
- Công khai văn bản pháp luật
- Tuyên truyền, phổ biến nội dung, mục đích, ý nghĩa, cách thức thực hiện các văn bản pháp luật, đặc biệt chú trọng đến các đối tượng trực tiếp phải thi hành.
- Theo dõi, đôn đốc, kiểm tra việc tổ chức thi hành văn bản pháp luật
- Xây dựng ban hành văn bản hướng dẫn thi hành văn bản quy phạm pháp luật (tùy thuộc vào

thẩm quyền của từng loại cơ quan theo quy định của Luật Ban hành văn bản quy phạm pháp luật năm 2015)

- Phân công cho cá nhân, tổ chức đảm nhận trách nhiệm thi hành pháp luật
- Tập huấn, đào tạo, bồi dưỡng nghiệp vụ thi hành pháp luật
- Theo dõi hoạt động thi hành pháp luật
- Xây dựng và thực hiện cơ chế phối hợp trong thi hành pháp luật của các cơ quan hành chính và các chủ thể khác có liên quan
- Xử lý vi phạm pháp luật
- Tiếp nhận, giải quyết các yêu cầu, kiến nghị, phản ánh, khiếu nại, tố cáo của cá nhân, tổ chức
- Giải trình về việc thi hành pháp luật
- Sơ kết, tổng kết thi hành pháp luật.

2.2. Vai trò của tổ chức thi hành pháp luật về bảo vệ, bảo đảm quyền, lợi ích, vai trò chủ thể, vị trí trung tâm của nhân dân

Giữa hoàn thiện hệ thống pháp luật, tổ chức thi hành pháp luật và quyền, lợi ích, vai trò trung tâm, chủ thể của nhân dân có mối quan hệ biện chứng, tác động lẫn nhau, là tiền đề và điều kiện của nhau.

Tính hiện thực của các quyền, lợi ích của cá nhân, tổ chức, vai trò chủ thể, trung tâm của người dân trên thực tế phụ thuộc rất nhiều vào hoạt động TCTHPL của các cơ quan hành chính nhà nước. Xuất phát từ đặc thù hoạt động của các cơ quan hành chính nhà nước mang tính thường xuyên, liên tục, chủ động trong mọi lĩnh vực đời sống, trên các địa bàn khác nhau, vừa phải tuân thủ các nguyên tắc tập trung dân chủ, ngành – lãnh thổ, tự chủ, liên ngành, liên địa bàn, hỗ trợ tác nghiệp, phản ứng nhanh trong những tình huống khẩn cấp, bất thường, phối hợp cả về chức năng và hoạt động. Hiện nay, đây cũng là một trong những khâu yếu kém trong nền quản trị quốc gia, quản trị địa phương. Chẳng hạn trong nội dung xây dựng văn bản hướng dẫn thi hành pháp luật mà các cơ quan hành chính ban hành vẫn còn nhiều hạn chế như sự chồng chéo, mâu thuẫn, còn nhiều lỗ hổng pháp luật v.v... Một trong những nguyên nhân chính của tình trạng này là sự yếu kém, thiếu trách nhiệm trong phối hợp của một số cơ quan hành chính nhà nước.

Ngay cả trong xây dựng văn bản quy phạm pháp luật cũng còn hạn chế về tổ chức lấy ý kiến, phản biện xã hội, đánh giá tác động chính sách, pháp luật [3].

Xuất phát từ đặc thù hoạt động quản lý hành chính, hoạt động TCTHPL, các cơ quan hành chính có thẩm quyền ban hành văn bản hướng dẫn thi hành pháp luật trong đó có *thủ tục, quy trình, các điều kiện về giấy phép v.v...* Thực tế cho thấy, đây là lĩnh vực dễ phát sinh tiêu cực, thậm chí đôi khi vô cảm bởi những thủ tục hành chính rắc rối, chồng chéo, mâu thuẫn, bởi những loại giấy phép “con, cháu”... gây tốn kém, phiền hà cho người dân, doanh nghiệp thực hiện pháp luật. Vấn đề thủ tục hành chính để thực hiện pháp luật đối với người dân, doanh nghiệp và cũng đối với cả bản thân các cơ quan hành chính là một trong những điều kiện đảm bảo hiệu lực, hiệu quả TCTHPL. Thủ tục hành chính tác động trực tiếp đến cuộc sống hàng ngày của toàn xã hội, đến tính hiện thực về bảo vệ, bảo đảm quyền, lợi ích của người dân, tổ chức. Nếu thủ tục hành chính không đảm bảo hiệu lực, hiệu quả TCTHPL, các quyền, lợi ích của người dân mới chỉ tồn tại trong các văn bản pháp luật (“law on books”). Đặc biệt trong điều kiện của cách thức tổ chức bộ máy nhà nước và phân định chức năng cho các cơ quan của Việt nam hiện nay, việc tổ chức thi hành pháp luật về một số quyền, lợi ích của cá nhân liên quan đến chức năng, thẩm quyền của nhiều cơ quan - nhiều bộ, nhiều sở, phòng ban...

Đặc biệt là cơ chế phối hợp trong TCTHPL của cơ quan hành chính nhà nước cũng là yếu tố tác động và là một trong những điều kiện đảm bảo quyền, lợi ích của cá nhân tổ chức trong TCTHPL. Cơ chế phối hợp, trách nhiệm phối hợp và năng lực, tính chuyên nghiệp, sự kiểm soát quyền lực về phối hợp hoạt động trong TCTHPL của các cơ quan hành chính nhà nước là một trong những điều kiện thiết thực đảm bảo quyền, lợi ích hợp pháp, chính đáng của cá nhân, tổ chức. Đây cũng là vấn đề còn có nhiều hạn chế. Sự phối hợp trong lĩnh vực TCTHPL của các cơ quan hành chính nhà nước có nhiều đặc thù so với sự phối hợp giữa các cơ quan nhà nước

khác, tuy rằng về tổng thể, giữa tất cả các cơ quan trong bộ máy nhà nước đều có trách nhiệm và thẩm quyền phối hợp.

Ví dụ, để người dân có thể thực hiện được các quyền, lợi ích, nghĩa vụ pháp lý của mình, trong nhiều trường hợp theo quy định pháp luật họ phải đến làm việc với nhiều cơ quan như y tế, bảo hiểm, giao thông, tài nguyên, môi trường... Trên thực tế, không hiếm các trường hợp vẫn có sự đùn đẩy trách nhiệm lẫn nhau kể cả những lý do từ chính các quy định pháp luật chưa tường minh về trách nhiệm “phối hợp”. Và hệ quả theo đó là sự bất lợi lại dồn về phía người dân hoặc tổ chức. Tuy nhiên, việc xác định rõ được trách nhiệm phối hợp của từng cơ quan hành chính còn rất khó khăn về cơ sở pháp lý. Lâu nay, hiếm khi có thể quy trách nhiệm pháp lý một cách cụ thể, nghiêm khắc đối với hành vi ở dạng “thiếu trách nhiệm” trong phối hợp TCTHPL ngoài việc “kiểm điểm, rút kinh nghiệm”.

3. Một số giải pháp chủ yếu về tổ chức thi hành pháp luật đảm bảo quyền, lợi ích, vai trò chủ thể, vị trí trung tâm của nhân dân ở nước ta hiện nay

Tổ chức thi hành pháp luật nói chung và của các cơ quan hành chính nhà nước nói riêng là lĩnh vực hoạt động vô cùng phức tạp, diễn ra liên tục trong mọi thời gian, không gian từ trung ương đến địa phương, liên quan trực tiếp đến quyền, lợi ích của cá nhân, tổ chức. Có nhiều giải pháp để đảm bảo hiệu lực, hiệu quả tổ chức thi hành pháp luật. Bài viết này đề xuất một số giải pháp cơ bản đối với TCTHPL của các cơ quan hành chính nhà nước nhằm đảm bảo tốt quyền, lợi ích, vai trò chủ thể, vị trí trung tâm của nhân dân.

3.1. Hoàn thiện cơ sở pháp lý về tổ chức thi hành pháp luật

Đảng, nhà nước đã ban hành nhiều chính sách, văn bản pháp luật về đảm bảo hiệu quả tổ chức thi hành pháp luật. Hiến pháp nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam năm (tại các điều 98, 99, 100, 112, 114) đã quy định "tổ chức thi

hành pháp luật” là trách nhiệm của các cơ quan hành chính nhà nước. Ngày 26/02/2018, Thủ tướng Chính phủ đã ban hành Quyết định số 242/QĐ-TTg phê duyệt “Đề án đổi mới, nâng cao hiệu quả công tác tổ chức thi hành pháp luật giai đoạn năm 2018 - 2022”, trong đó có vấn đề xây dựng đề xuất chính sách phục vụ việc lập hồ sơ trình Chính phủ đề nghị xây dựng Luật Tổ chức thi hành pháp luật.

Mặc dù đã có nhiều quy định pháp luật liên quan đến tổ chức thi hành pháp luật song vẫn còn nhiều hạn chế, bất cập, tản mạn và thiếu nhiều nội dung cơ bản của tổ hợp hoạt động TCTHPL. Trong đó còn thiếu vắng, chưa tường minh về trách nhiệm của các cơ quan nhà nước tạo lập các điều kiện cần thiết cho thi hành pháp luật, chế tài đối với các chủ thể không thực hiện hoặc thực hiện không đầy đủ, kịp thời các hoạt động tổ chức thi hành pháp luật, ảnh hưởng đến tính hiện thực của quyền, lợi ích của nhân dân. Pháp luật hiện hành chưa quy định cụ thể về quyền và nghĩa vụ của các tổ chức xã hội trong việc giám sát, tham gia, thực hiện TCTHPL. Nhìn một cách khái quát, về phương diện pháp luật chúng ta vẫn còn thiếu một cơ sở pháp lý thống nhất, đầy đủ, hợp lý ở cấp độ văn bản Luật để làm cơ sở thực hiện, kiểm soát, đánh giá chất lượng, hiệu quả TCTHPL.

Nhằm đảm bảo hiệu quả TCTHPL, bên cạnh nhiều điều kiện, giải pháp khác, cần phải có văn bản ở tầm Luật của Quốc hội để làm cơ sở pháp lý cho hoạt động TCTHPL. Luật TCTHPL sẽ đóng vai trò là khung pháp lý đầy đủ, ổn định, có hiệu lực pháp lý cao xác định nội dung, các điều kiện đảm bảo và chế độ trách nhiệm của cá nhân, cơ quan, tổ chức trong TCTHPL. Về tên gọi văn bản luật này, cần nghiên cứu sao cho hợp lý, và có thể đặt tên là “Luật kiểm soát, theo dõi thi hành pháp luật của các cơ quan hành chính nhà nước”. Vấn đề này hiện nay đang có các quan điểm khác nhau, nhưng theo quan điểm chung, xây dựng Luật về TCTHPL của các cơ quan hành chính nhà nước là rất cấp thiết do tầm quan trọng của lĩnh vực này. Đồng thời cần đổi mới mô hình xây dựng văn bản pháp luật ở các Bộ, cơ quan ngang bộ, và các cơ quan nhà nước địa phương theo hướng chuyên nghiệp, minh

bạch, phân công hợp lý, phối hợp và kiểm soát [4, tr. 337-360].

3.2. Hoàn thiện quy định pháp luật về trách nhiệm giải trình của người đứng đầu các cơ quan hành chính nhà nước về tổ chức thi hành pháp luật nói chung, giải quyết khiếu nại, kiến nghị, tố cáo hành chính của người dân nói riêng.

Đây là một trong những đảm bảo thiết thực quyền, lợi ích, vai trò chủ thể, vị trí trung tâm của nhân dân trong lĩnh vực tổ chức thi hành pháp luật của các cơ quan hành chính nhà nước nhất là ở các địa phương. Trách nhiệm giải trình của người đứng đầu cơ quan hành chính nhà nước khác với bản báo cáo tổng kết công tác hàng năm của cơ quan như cách làm truyền thống. Trong đó, người đứng đầu cơ quan hành chính cần phải minh bạch, công khai khi đề cập đến từng loại vấn đề thuộc tổ chức thi hành pháp luật, đặc biệt nêu rõ giải pháp thiết thực để khắc phục. Cần tăng cường sự tham gia của người dân và các tổ chức xã hội vào việc thực hiện trách nhiệm giải trình của người đứng đầu các cơ quan hành chính nhà nước về tổ chức thi hành pháp luật.

3.3. Xây dựng, kiểm soát thực thi trách nhiệm, đạo đức công vụ - điều kiện thiết yếu đảm bảo quyền, lợi ích, vai trò chủ thể, vị trí trung tâm của nhân dân

Công vụ là một trong những loại hình hoạt động xã hội quan trọng nhất trong đời sống của mỗi quốc gia, có tầm ảnh hưởng đến quyền, lợi ích của mỗi cá nhân, tổ chức. Chừng nào người cán bộ, công chức ý thức được trách nhiệm chính trị, trách nhiệm đạo đức và trách nhiệm pháp lý của mình trong hoạt động công vụ, khi đó văn hoá công vụ mới được tạo lập, được thực hiện thường xuyên, mọi nơi, mọi lúc và các quyền, lợi ích của các cá nhân mới trở thành hiện thực.

Trách nhiệm giải trình trong hoạt động công vụ luôn gắn liền với công khai, minh bạch và quyền tiếp cận thông tin của người dân đối với các hoạt động của công chức và bộ máy nhà nước. Yêu cầu của trách nhiệm công vụ được thể hiện ở sự tự ý thức của cán bộ, công chức về yêu

cầu của nền công vụ, về tình cảm, thái độ, văn hoá trong việc thực hiện đúng, đầy đủ quyền hạn, nghĩa vụ, nhiệm vụ được giao một cách trung thực, tận tụy, mẫn cán, cẩn trọng, tránh xung đột lợi ích, không vụ lợi cá nhân và chịu trách nhiệm về kết quả thực hiện. Trách nhiệm giải trình trong hoạt động công vụ luôn gắn liền với công khai, minh bạch và quyền tiếp cận thông tin của người dân đối với các hoạt động của công chức và bộ máy nhà nước.

Trong hoạt động công vụ, người cán bộ, công chức phải tạo lập, rèn luyện phẩm chất đạo đức chính trị, không để bản thân mình rơi vào các tình huống xung đột lợi ích, và thực hiện đầy đủ các quy định pháp luật về kiểm soát xung đột lợi ích. Tăng cường phổ biến, giáo dục để nâng cao nhận thức của cán bộ, công chức, người dân và doanh nghiệp về xung đột lợi ích, kết hợp lồng ghép tình huống xung đột lợi ích và hướng dẫn về phát hiện, phòng ngừa, ứng phó các tình huống xung đột lợi ích,... [5]. Tạo lập văn hóa không khoan nhượng với xung đột lợi ích trong TCTHPL, áp dụng các biện pháp bảo vệ những người tích cực tham gia vào công tác phòng, chống xung đột lợi ích [6].

Cũng có nhiều trường hợp, công chức không vi phạm pháp luật, thực hiện đúng các nghĩa vụ, các quy trình thủ tục pháp lý nhưng chưa tạo được kết quả theo yêu cầu, chưa phải là cách giải quyết công việc hợp lý, nhân văn, có lợi cho người dân, doanh nghiệp. Chủ tịch Hồ Chí Minh đã từng căn dặn người cán bộ nhà nước là: việc gì có lợi cho dân thì phải cố gắng hết sức để làm, việc gì có hại cho dân thì phải hết sức tránh. Đây chính là quan điểm triết lý nhân văn sâu sắc đối với cán bộ, công chức trong một nền công vụ chuyên nghiệp, có trách nhiệm chính trị, đạo đức đối với quyền, lợi ích của con người và lợi ích cộng đồng, xã hội.

Xây dựng Luật Công vụ, trách nhiệm và đạo đức công vụ là yêu cầu cấp thiết, đã có điều kiện chín muồi để thực hiện nhằm thiết thực tạo lập cơ sở pháp lý thống nhất, nhất quán, minh bạch, phù hợp thực tiễn cuộc sống, làm cơ sở để có thể kiểm soát, đánh giá hoạt động công vụ, giải quyết, xử lý các vấn đề liên quan đến công vụ,

cán bộ, công chức. Hiện nay hệ thống pháp luật lĩnh vực này còn nhiều hạn chế, bất cập, số lượng lớn các quy định pháp luật nằm rải rác ở nhiều văn bản pháp luật khác nhau, chồng chéo, mâu thuẫn, thiếu nhiều quy định mang tính nguyên tắc cơ bản của nền công vụ hiện đại.

3.4. Xây dựng và tổ chức thực hiện bộ chỉ số đánh giá hiệu quả thi hành pháp luật của các cơ quan hành chính nhà nước

Nhằm đảm bảo thực hiện tốt bất kỳ một hoạt động nào đều cần phải đo lường, đánh giá, kiểm soát. Đối với hoạt động TCTHPL yêu cầu này lại càng có tầm quan trọng đặc biệt. Để có thể đo lường khách quan, chính xác về hiệu lực, hiệu quả thi hành pháp luật của các cơ quan hành chính nhà nước, cần phải xây dựng và tổ chức thực hiện bộ chỉ số đánh giá hiệu quả. Bộ chỉ số này cần được xây dựng trên cơ sở nội dung cơ bản là các hợp phần cơ bản của hoạt động TCTHPL của các cơ quan hành chính nhà nước như đã đề cập ở trên. Bộ chỉ số đánh giá hiệu quả thi hành pháp luật của các cơ quan hành chính nhà nước được cấu thành từ 6 chỉ số thành phần chính là: chỉ số về hiệu quả xây dựng văn bản pháp luật hướng dẫn thi hành, chỉ số về hiệu quả hoạt động xây dựng kế hoạch TCTHPL; chỉ số về hiệu quả hoạt động của bộ máy, nhân sự, nguồn lực để TCTHPL; chỉ số hiệu quả hoạt động phổ biến, giáo dục pháp luật; chỉ số hiệu quả hoạt động cấp các loại giấy phép...; chỉ số hiệu quả hoạt động thanh tra, kiểm tra, xử lý vi phạm, giải quyết khiếu nại, tố cáo [2].

3.5. Đảm bảo sự tham gia của người dân, các tổ chức xã hội vào hoạt động tổ chức thi hành pháp luật

Sự tham gia của xã hội tham gia vào hoạt động tổ chức thi hành pháp luật là điều kiện, giải pháp bền vững đảm bảo quyền, lợi ích, vai trò trung tâm và chủ thể của người dân. Theo đó, người dân cần được đảm bảo quyền tham gia vào tất cả các giai đoạn hoạt động cơ bản của tổ chức thi hành pháp luật, đặc biệt là hoạt động kiểm tra, giám sát, phản biện, góp ý về tổ chức thi hành pháp luật của các cơ quan hành chính ở địa

phương. Việc đảm bảo quyền tham gia của người dân còn đặt ra nghĩa vụ, trách nhiệm của các cơ quan nhà nước phải tạo lập những điều kiện cần thiết về pháp lý, nguồn lực, văn hoá, kinh tế, kỹ thuật đảm bảo cho người dân có thể tham gia một cách có chất lượng, hiệu quả. Mặt trận Tổ quốc Việt nam các cấp có vai trò to lớn trong giám sát và phản biện xã hội đối với hoạt động TCTHPL, do vậy cần hoàn thiện cơ chế pháp lý hiện hành về giám sát, phản biện xã hội của tổ chức Mặt trận [7]. Người dân, tổ chức xã hội phải có quyền thực hiện sự đánh giá về mức độ hài lòng đối với chính quyền, cơ quan, đơn vị về việc đảm bảo quyền tham gia của xã hội vào quản trị nhà nước và phòng chống tham nhũng. Sự tham gia của người dân, doanh nghiệp vào hoạt động TCTHPL cần được thực hiện trên các nguyên tắc quản trị tốt như minh bạch, công khai, trách nhiệm giải trình, bình đẳng, công bằng, đối thoại [8].

Kết luận

Tổ chức thi hành pháp luật có vị trí, vai trò đặc biệt quan trọng trong việc đảm bảo quyền, lợi ích, vai trò chủ thể, vị trí trung tâm của nhân dân ở nước ta hiện nay. Nhà nước bằng chính sách, pháp luật và những hoạt động thực tế đảm bảo quyền tham gia của người dân vào tất cả các hoạt động cơ bản của tổ chức thi hành pháp luật, thay vì chỉ dừng lại ở quyền góp ý kiến vào các dự thảo văn bản pháp luật. Để thực hiện được điều này, cần phải thực hiện đồng bộ nhiều giải pháp, trong đó có những giải pháp pháp lý căn bản, làm tiền đề, điều kiện đảm bảo bền vững như: i) tổng rà soát hệ thống văn bản pháp luật có liên quan về tổ chức thi hành pháp luật; sớm xây dựng, ban hành một văn bản luật về tổ chức thi hành pháp luật của các cơ quan hành chính

nhà nước, xây dựng, kiểm soát thực thi trách nhiệm, đạo đức công vụ; ii) xây dựng, kiểm soát thực thi trách nhiệm, đạo đức công vụ; thực hiện bộ chỉ số đánh giá hiệu quả thi hành pháp luật của các cơ quan hành chính nhà nước; iii) đảm bảo sự tham gia của người dân, các tổ chức xã hội vào hoạt động tổ chức thi hành pháp luật.

Tài liệu tham khảo

- [1] Đảng Cộng sản Việt Nam, Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII, Nxb. Chính trị Quốc gia Sự thật, Hà Nội, 2021.
- [2] N. V. Cương (chủ biên), Về bộ chỉ số đánh giá hiệu quả thi hành pháp luật của các cơ quan hành chính nhà nước, Nxb. Chính trị Quốc gia Sự thật, 2016.
- [3] Đ. D. Sỹ, Chính sách và mối quan hệ giữa chính sách với pháp luật trong hoạt động lập pháp, Tạp chí Nghiên cứu Lập pháp số 127, tháng 7, năm 2008.
- [4] L. H. Hạnh (chủ biên), Mô hình xây dựng pháp luật trong nhà nước pháp quyền, Từ lý luận đến thực tiễn, Nxb. Tư pháp, 2017.
- [5] L. Q. Kiệt, Nhận diện mối quan hệ giữa “xung đột lợi ích” và tham nhũng hiện nay (<http://thanhtrievietnam.vn/nghien-cuu-trao-doi/nhan-dien-moi-quan-he-giua-xung-dot-loi-ich-va-tham-nhung-hien-nay-189252>)
- [6] Đ. T. H. Giang, Kiểm soát xung đột lợi ích trong hoạt động công vụ: Kinh nghiệm quốc tế (https://tcnn.vn/news/detail/38728/Kiem_soat_xung_dot_loi_ich_trong_hoat_dong_cong_vu_Kinh_nghiem_quoc_teall.html) (truy cập 20/4/2022)
- [7] N. T. Ánh, Thực hiện chức năng giám sát và phản biện xã hội của Mặt trận Tổ quốc Việt nam hiện nay, Nxb. Chính trị Quốc gia, Sự thật, 2012.
- [8] N. T. Q. Anh, B. T. Đạt, V. C. Giao, N. H. Anh (đồng chủ biên), Sự tham gia của xã hội vào quản trị nhà nước và phòng, chống tham nhũng trên thế giới và ở Việt Nam. NXB Chính trị Quốc gia Sự thật, 2020.